

Bezpieczeństwo zdrowotne w nauce o polityce społecznej

Wprowadzenie do dyskusji

Prace Naukowe



Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3598

Paweł Grzywna

Bezpieczeństwo zdrowotne w nauce o polityce społecznej

Wprowadzenie do dyskusji

Redaktor serii: Nauki Polityczne
MARIUSZ KOLCZYŃSKI

Recenzent
JERZY MIZGALSKI

Spis treści

Wstęp	7
ROZDZIAŁ PIERWSZY	
Bezpieczeństwo zdrowotne – ustalenia preliminarne	11
ROZDZIAŁ DRUGI	
Zakres przedmiotowy bezpieczeństwa zdrowotnego	39
ROZDZIAŁ TRZECI	
Kategoria bezpieczeństwa w nauce o polityce społecznej	67
Zakończenie	101
Literatura	107
Opracowanie zwarte	107
Opracowanie czasopiśmiennicze	111
Materiały źródłowe i internetowe	112
Wykaz aktów prawnych	114
Indeks osobowy	115
Wykaz tabel, wykresów, schematów	119
Summary	121
Резюме	123

Wstęp

Współczesne ramy pojęcia bezpieczeństwa podlegają stopniowemu rozszerzaniu, warunkując wykształcanie się nowych obszarów badawczych, między innymi płaszczyzny ekonomicznej, ekologicznej, informatycznej, ideologicznej, kulturowej czy wskazanej w tytule zdrowotnej¹. Paralelnie z tymże procesem uwidaczniają się problemy związane z próbą precyzyjnego i powszechnie uznanego wytyczenia zakresu nowych perspektyw. Niezbędny staje się więc zabieg uszczegółowienia i zdefiniowania, ponieważ nowe sektory bezpieczeństwa charakteryzuje zwykle ogólnikowa treść i niejednokrotnie zamieszanie terminologiczne, które przekładają się na trudności z jednoznacznym rozumieniem tychże pojęć.

Monografia stanowi zatem próbę sformułowania koncepcji bezpieczeństwa zdrowotnego, którego zapewnienie jest jednym z podstawowych celów systemu ochrony zdrowia w Polsce, realizowanego przede wszystkim za pośrednictwem systemu instytucji ochrony zdrowia, ale wymagającego także aktywności zarówno zbiorowej, jak i jednostkowej. Zadaniem administracji państwa jest zapewnienie warunków i możliwości dających gwarancję realizacji prawa do ochrony zdrowia, dostępu do świadczeń medycznych na równych zasadach, ale także wspieranie różnorodnej aktywności, w tym indywidualnej, mającej na celu ochronę zdrowia na przykład dzięki działaniom promocyjnym. Należy jednocześnie podkreślić, że pomimo podejmowanych przez wskazane in-

¹ Zob. M. MAŁEC: *Percepcja bezpieczeństwa: definicje, wymiary, paradygmaty*. Warszawa, Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Polityki Obronnej, 2006, s. 32.

stytucje działań nie udało się w pełni zagwarantować bezpieczeństwa zdrowotnego, wskazać bowiem można sfery cechujące się obniżonym jego zakresem, jak choćby przestrzeń poindustrialną miast Górnego Śląska. Bezpieczeństwo zdrowotne stanowi zatem cel, który wymaga nieustannych zabiegów wspierających, a zarazem angażujących instytucje państwa.

Złożoność kategorii samego bezpieczeństwa, przekładająca się także na bezpieczeństwo zdrowotne, skłania do próby udzielenia odpowiedzi na ważne metodologiczne pytania: w jaki sposób badać naturę tak wielopłaszczyznowego zjawiska?; jakiego wyboru perspektywy badawczej dokonać?. Bezpieczeństwo można wszak analizować z pozycji wielu dyscyplin naukowych, w tym nauk społecznych, które badają aspekty życia społecznego determinujące system społeczny. Przeprowadzenia rozważań nad istotą bezpieczeństwa zdrowotnego dokonano zatem w ramach badawczych polityki społecznej, która stanowi przedmiot zainteresowań nauk o polityce – dyscypliny naukowej z dziedziny nauk społecznych². Z tego też powodu w procesie analizy zdrowotnego wymiaru bezpieczeństwa posłużono się narzędziami typowymi dla nauk o polityce, w tym nauki o polityce społecznej.

Podkreślenia wymaga także fakt, że zakres tematyki zainteresowania nauk o polityce nie został w środowisku naukowym jednoznacznie zdefiniowany. Próbę ustalenia obszaru badawczego podjęto podczas międzynarodowej konferencji ekspertów zorganizowanej pod patronatem UNESCO w 1948 roku w Paryżu. Przyjęła ona następującą listę problemów badawczych nauk politycznych:

- ogólna teoria polityczna (teoria polityczna i historia myśli politycznej);
- instytucje polityczne (konstytucja; władza centralna, regionalna i lokalna; administracja publiczna; funkcje ekonomiczne i społeczne rządu; instytucje polityczne porównawcze);
- partie, grupy i opinia publiczna (partie polityczne; grupy i stowarzyszenia; udział obywateli w zarządzaniu; opinia publiczna);
- stosunki międzynarodowe (polityka międzynarodowa; organizacje międzynarodowe; prawo międzynarodowe)³.

Obszar zainteresowań nauk o polityce w polskim obszarze badawczym wyznaczyli między innymi Andrzej Korybski, Zbigniew Szeliga i Marek Żmigrodzki, wskazując pięć działów nauki o polityce:

² Zob. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 roku w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. Dz.U. 2011, nr 179, poz. 1065.

³ Zob. H. Groszyk: *Francuska koncepcja nauki politycznej*. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1968, s. 45–46.

- teoria polityki;
- systemy polityczne oraz ich funkcjonowanie;
- ruchy i doktryny polityczne (historia i współczesność);
- współczesne stosunki międzynarodowe;
- polityki szczegółowe, między innymi polityka społeczna⁴.

Podany katalog poszerzył Andrzej Chodubski, uznając, że w zakresie wspomnianej dyscypliny naukowej podejmowane są badania na płaszczyźnie:

- metodologii badań politologicznych;
- teorii polityki;
- myśli politycznej;
- nauki o państwie, prawie i polityce;
- zarządzania i komunikacji społeczno-politycznej;
- systemów i instytucji politycznych;
- partii i systemów partyjnych;
- polityki społecznej i gospodarczej;
- stosunków międzynarodowych;
- przemian cywilizacyjnych (globalizmu i lokalizmu)⁵.

W nawiązaniu do przedstawionych klasyfikacji należy przyjąć, że problemy badawcze polityki społecznej wpisują się w przedmiot zainteresowania nauk o polityce, a prowadzenie badań z zakresu bezpieczeństwa zdrowotnego w ramach nauk o polityce i polityki społecznej jest działaniem pełnomocnym.

Prowadzenie badań naukowych stanowi nieodzowny element uprawiania nauk o polityce. Badania te można podzielić na dwa typy: badania o charakterze teoretycznym, których rezultat prowadzenia stanowią nowe twierdzenia lub teorie, oraz badania o cechach praktycznych wiążące się z przypuszczalnymi perspektywami zastosowania osiągnięć nauki. Na podstawie badań praktycznych dokonuje się weryfikacji sądów, jakie formułowane są w nauce, a ponadto możliwe jest wskazanie niezidentyfikowanych dotąd problemów badawczych, tak zwanych luk badawczych.

Naukowej eksploracji problematyki bezpieczeństwa zdrowotnego dokonano na podstawie badań o naturze teoretycznej, a także studiów

⁴ Zob. A. KORYBSKI, Z. SZELIGA, M. ŻMIGRODZKI: *Współczesne państwowe systemy polityczne*. Lublin, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Międzyuczelniany Instytut Nauk Politycznych, 1987, s. 14–15. Por. A. ŻUKOWSKI: *Politologia jako dyscyplina naukowa i kierunek kształcenia. Zarys problematyki*. Olsztyn, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2006, s. 29.

⁵ Zob. A.J. CHODUBSKI: *O aktualnych tendencjach w badaniach politologicznych*. W: *Problemy badawcze i metodologiczne politologii w Polsce*. Red. A.J. CHODUBSKI, M.J. MALINOWSKI. Gdańsk, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006, s. 14.

literatury przedmiotu – 85 opracowań zwartych oraz 19 artykułów czasopiśmienniczych. Przeprowadzono również analizę 14 aktów prawnych oraz 38 materiałów statystycznych, raportów, ekspertyz i innych dokumentów.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Bezpieczeństwo zdrowotne – ustalenia preliminarne*, podjęto rozważania nad zakresem kategorii bezpieczeństwa, źródłami zagrożeń bezpieczeństwa, a także uwzględniono spojrzenie na definiowanie bezpieczeństwa w kontekście wartości i potrzeby społecznej. Rozdział ten zawiera również analizę bezpieczeństwa dokonaną metodą podejścia sektorowego, ukazującego różnorodność typów bezpieczeństwa i nawiązującego do koncepcji *human security*.

Z kolei w rozdziale drugim – *Zakres przedmiotowy bezpieczeństwa zdrowotnego* – wskazano polityczne konotacje tegoż sektora bezpieczeństwa, które wpływają na społeczne postrzeganie funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. Zasadniczym wątkiem rozważań stały się jednakże pojęcia wyznaczające zakres bezpieczeństwa zdrowotnego, do których zaliczono „prawo do ochrony zdrowia” oraz „równość dostępu do świadczeń”. Dobór pojęć posłużył do sformułowania zakresu definicyjnego terminu „bezpieczeństwo zdrowotne”.

W rozdziale trzecim, noszącym tytuł *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o polityce społecznej*, ukazano sposoby interpretacji pojęcia bezpieczeństwa występujące w nauce o polityce społecznej. Celem rozważań stała się również refleksja nad zasadniczymi kwestiami warunkującymi obszar problemowy bezpieczeństwa zdrowotnego. Wyróżniono podstawowe czynniki, które lokują bezpieczeństwo zdrowotne w polu uwagi polityki społecznej, nakreślono model monitorowania zagrożeń bezpieczeństwa zdrowotnego oraz zwrócono uwagę na rolę kategorii bezpieczeństwa zdrowotnego jako instrumentu poznawczego.

* * *

Monografia stanowi efekt studiów nad bezpieczeństwem zdrowotnym prowadzonych w latach 2011–2016. Szczególne podziękowania należą się Panu dr. hab. Marianowi Mitrędze oraz Pracownikom Zakładu Polityki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Za wsparcie dziękuję także mojej Żonie Aleksandrze.

Paweł Grzywna

Health Security in the Field of Social Politics Introductory Remarks

Summary

This work tackles the issue of health security analysed in social policy studies. The first part contains reflections on terminology. The author endeavours to define the category of security, among others in the context of values and social needs. He also presents the analysis of security from the perspective of a sector approach, showing the variety of types of security and referring to the concept of human security. Thereafter, the author outlines political connotations of this sector of security, which determine social perception of the functioning of the health care system. Notions that determine the scope of health security – including the right to health care and equality of access to health care services – have become the main issues in the author's reflections. The choice of notions has helped formulate the definitional scope of the term of health security. In the next part, the author presents the ways of interpreting the notion of security in social policy studies. Another objective of this work is to reflect upon principal issues that condition the problematic field of health security, since the author has underlined basic elements that make health security significant for social policy, has delineated the model of monitoring dangers of health security and has pointed to the role of the category of health security as a cognitive device. This work is addressed to the circle of people interested in the subject areas of health security and social policy, policymakers, and institutions responsible for shaping health security of citizens.

Павел Гживна

Медицинская безопасность в науке о социальной политике Введение в проблематику

Резюме

В публикации поднимается проблематика медицинской безопасности, которая исследуется в науке о социальной политике. В первой части работы рассматриваются вопросы, связанные с терминологией. Здесь предпринимается попытка определить категорию безопасности, в частности, в контексте ценностей и социальной востребованности. Кроме того, автор анализирует безопасность с точки зрения секторного подхода, показывая разнообразие ее типов и учитывая концепцию *human security*. Далее в некоторой степени характеризуются политические коннотации рассматриваемого сектора безопасности, которые определяют общественное восприятие функционирования системы охраны здоровья. Главным мотивом в этой части работы стали размышления над понятиями, очерчивающими область медицинской безопасности. В эту сферу входят право на охрану здоровья, а также равный доступ к социальному обеспечению. Подбор понятий дал возможность сформулировать объем значения термина *медицинская безопасность*.

В дальнейшей части публикации автор представляет способы интерпретации понятия безопасности в науке о социальной политике, а также рассуждает на тему основных вопросов медицинской безопасности. Им выявляются главные факторы, обуславливающие то, что медицинская безопасность находится в центре внимания социальной политики. Кроме того, очерчивается модель мониторинга угроз медицинской безопасности и указывается роль категории медицинской безопасности как инструмента познания.

Публикация адресована лицам, интересующимся тематикой медицинского страхования и социальной политики, политикам, а также сотрудникам органов, которые несут ответственность за формирование медицинской безопасности граждан.

Redaktor Małgorzata Poglódek
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Redator techniczny Małgorzata Pleśniar
Korektor Malwina Kaczor
Łamanie Edward Wilk

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3180-5
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3181-2
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 7,75. Ark. wyd. 8,0.
Papier Munken Polar 100 g/m², Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław